

Шинкаренко Інна Олександрівна,
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

ПОСТТРАВМАТИЧНІ СТРЕСОВІ РОЗЛАДИ У СПІВРОБІТНИКІВ ОВС, ЩО БРАЛИ УЧАСТЬ У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Специфіка службової діяльності в зонах міжнаціональних конфліктів та локальних війнах потребують від співробітників ОВС не тільки високого рівня професійної підготовки, але й емоційної-вольової стійкості, здатності діяти в екстремальних ситуаціях та високої психологічної усталеності.

Деадаптація до складних умов діяльності викликає виникнення та розвиток негативних психічних станів та постстресових розладів, що мають назву посттравматичні стресові розлади (ПТСР).

Існує ряд досліджень, присвячених вивченню дезадаптивних, у тому числі психічних, посттравматичних, розладів учасників збройних конфліктів і катастроф [1].

У той же час у правоохоронній системі практично не висвітлено питання щодо особливостей прояву ПТСР у співробітників ОВС, що брали участь у зоні проведення антитерористичної операції на сході країни.

У зв'язку з цим серед слухачів заочного відділення Дніпропетровського університету внутрішніх справ МВС України була проведена робота щодо вивчення проявів симптомів ПТСР у співробітників ОВС, що були відряджені на схід.

У дослідженні взяли участь 38 осіб. З них сформовані 2 групи: основна (16 осіб) та контрольна (22 особи). В основну групу увійшли співробітники ОВС, які брали участь у військових діях у зоні АТО. Контрольну групу склали співробітники ОВС, професійна діяльність яких відбувалася у звичних для них службових умовах.

Психодіагностичне дослідження здійснювалося аналогічно з використанням найбільш адекватного опитувальника травматичного стресу [2].

Отримані результати свідчать про наявність великої кількості симптомів, що проявляються після повернення із службового відрядження. Слід відзначити, що всі співробітники, що були в екстремальних ситуаціях, мали зміни психічного стану, хоча спрямованість змін у психіці можна пов'язувати з особливостями поведінкових реакцій співробітників: йдеться про рівень конструктивності або деструктивності поведінки тих співробітників, які знаходилися у небезпечних ситуаціях.

Кількість різних симптомів ПТСР у співробітників ОВС, що брали участь у зоні проведення антитерористичної операції.

Симптоми ПТСР по DSM-4	Основна група		Контрольна група	
	n	%	n	%
I. Підвищена збудливість				
1. Порушення сну	14	88,8	6	29,1
2. Подразливість	15	83,3	4	28,8
3. Утруднення із зосередженням уваги	4	27,7	3	22,2
4. Підвищений рівень сторожкості	7	44,4	6	29,1
5. Гіпертрофована реакцій переляку	2	16,6	1	8,3
6. Фізіологічна реактивність	10	66,6	8	37,5
II. Нав'язливі переживання				
1. Нав'язливі спогади	5	33,3	1	4,1
2. Жахливі сновидіння	15	94,4	6	29,1
3. Переживання при спогадах	10	61,1	4	20,8
4. Відновлення минулого	3	22,2	0	0
III. Уникнення				
1. Зусилля щодо уникнення переживань	5	33,3	1	8,3
2. Труднощі згадування	1	11,1	1	4,1
3. Втрата цікавості, нездатність радіти, любити	8	50,0	4	20,8
4. Відчуття відстороненості	3	27,7	1	8,3
5. Відсутність життєвої перспективи	19	55,	1	8,3

Примітка: n - кількість осіб, у яких проявився даний симптом; % - відсоткове відношення осіб з даним симптомом до групи.

Співробітники ОВС з конструктивною стресовою трансформацією особистості після повернення із відрядження мали посилення усвідомлення цінності життя, як свого, так і чужого в тому числі. Ці особи в період реадптації, перебуваючи в звичайних умовах, не переносять звички та навички, що набули під час складного періоду служби. Для цих співробітників прояви ПТСР практично не спостерігаються або, якщо вони і є, то співробітники самі можуть їх корегувати.

Особи з деструктивною постстресовою трансформацією особистості після перебування у небезпечних для життя умовах проявляють чітко виражені симптоми ПТСР і, безумовно, потребують психологічної допомоги. Для цих співробітників перебування у звичних (неекстремальних) умовах стало являти великі труднощі. Більш того, вони бажають знов опинитися у небезпечних умовах. У них виявляється ціла низка негативних поведінкових реакцій з агресивними або ворожим віднесенням до оточуючих. Для таких співробітників притаманні надмірно загострені співчуття подразливості та образливості.

Період реадптації для них ускладнюється труднощами спілкування, встановлення дружніх та робочих контактів, вони прагнуть усамітнитися, болюче реагують на будь-які повідомлення щодо воєнних дій. Дані таблиці да-

ють уявлення про те, як часто зустрічаються різні симптоми ПТСР у співробітників основної та контрольної груп дослідження.

Можна відзначити, що у співробітників, що погано реадaptуються до звичних умов служби, після перебування у складних умовах, найчастіше за все, відзначаються нав'язливі переживання та порушення сну у вигляді жахливих сновидінь. Спогади про пережите завжди супроводжувалися підвищеною подразливістю та навіть агресивністю.

Таким чином, проведені дослідження дають відзначити, що в результаті несення служби у зоні проведення антитерористичної операції, у співробітників виникають та розвиваються негативні психічні стани. Інтенсивність прояву ПТСР визначається не тільки тривалістю перебування в екстремальних умовах співробітників ОВС та їх драматизмом, але й психічними умовами професійної діяльності та їх особистісними якостями.

Дані, які одержали, свідчать про необхідність розробки методів психічної реабілітації співробітників, що підпали під травматичний вплив небезпечних ситуацій

Використані джерела:

1. Александровский Ю.А., Лобастов О.С., Спивак Л.Н., Щукин В.П. Психогении в экстремальных условиях. – М. : Медицина. 1991.
2. Котенев И.О., Опросник травматического стресса для диагностики психологических последствий несения службы сотрудниками ОВД в экстремальных условиях. - Методическое пособие. – М., 1996.
3. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології. – К. : Кондор, 2005. – 278 с.
4. Розов В.І. Адаптивні здібності людини в умовах травматичного стресу // Соціальна психологія, 2006.
5. Розов В.І. Психологічна діагностика адаптивних здібностей до стресу // Практична психологія і соціальна робота, 2006.
6. Розов А.И. Адаптивные возможности человека в экстремальных условиях и их развитие // Психология травматического стресса сегодня. – Киев, 1992. – С. 84-86.

Осмолян Віталій Анатолійович,
начальник відділу слідчого управління
ГУНП в Хмельницькій області,
кандидат юридичних наук

**РОЗГЛЯД ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПИТАНЬ
ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД
ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЇ
РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Розширення Європейського Союзу за рахунок країн Центральної та Східної Європи висунули перед національними урядами держав завдання реформування правоохоронної системи, зокрема її складової частини - полі-